

**II.A EEN VONDST VAN DE MIERENPISSEBED *PLATYARTHURUS*
HOFFMANNSEGGI BIJ DE OPROLMIER *MYRMECINA GRAMINICOLA***

Jinze Noordijk¹ & Matty P. Berg²

¹ Wageningen, jinzenoordijk@hotmail.com

² Westzaan, matty.berg@falw.vu.nl

2009

Myrmecina graminicola

De oprolmier *Myrmecina graminicola* (Latreille, 1802) is een verborgen levend, klein miertje. De werksters zijn zo'n drie mm groot en de kolonies bevinden zich vaak onder de grond of in de strooisellaag, soms zelfs vrij diep. De werksters foerageren voornamelijk in de strooisellaag en vrijwel niet aan het bodemoppervlak (Seifert 2007). Hierdoor wordt de soort vaak niet gevonden en staat ze in Nederland als "vrij zeldzaam" bekend (Van Loon 2004). Een mooie kans om de nestjes toch te vinden is te zoeken onder stenen. Enkele nestjes van de oprolmier werden op deze manier in de Botanische tuin De Dreijen in Wageningen aangetroffen. Hier werden niet alleen nestjes onder stenen gevonden, maar ook midden op een met gras begroeid wandelpaadje, waar de miertjes af en toe gewoon aan het oppervlak te zien waren. In het rivierengebied is de oprolmier relatief veel gevonden, en er zijn ook recente waarneming van deze leuke soort in Wageningen (Noordijk *et al.* 2006).

Hiernaast is de oprolmier voornamelijk bekend uit Zuid-Limburg, en zijn er enkele geïsoleerde waarnemingen in het westen van Nederland (Van Loon 2004).

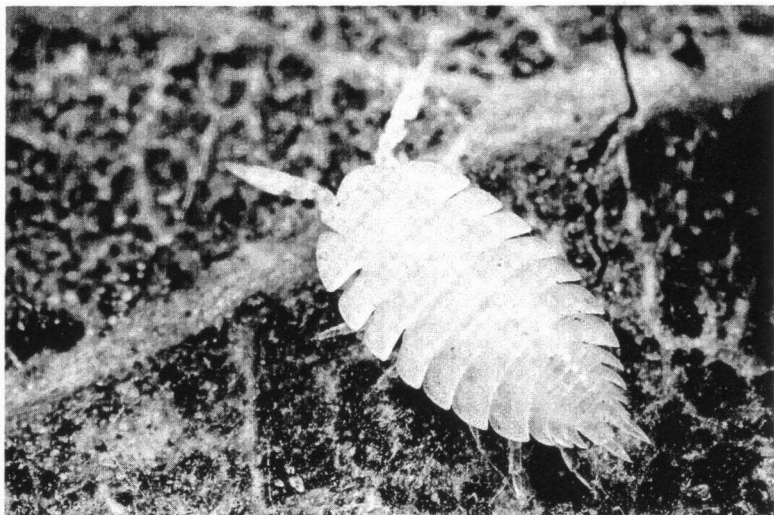
Afb. II.1. Lokatie in Botanische Tuin De Dreijen waar goed mierennestjes geobserveerd kunnen worden; onder de stenen bevinden zich zowel nesten van *Myrmecina graminicola* als van *Ponera coarctata*. (Foto J. Noordijk, 2009)

De mierenpissebed *Platyarthrus hoffmannseggi*

De botanische tuin biedt met de vele stenen zeer geschikte mogelijkheden om oprolmier-nestjes te bekijken, die over het algemeen lastig te vinden zijn (afb. II.1). Naast de nesten van de oprolmier, zijn op dezelfde plek ook nestjes van de staafmier *Ponera coarctata* gevonden (Noordijk *et al.* 2008). Wat de vondst in De Dreijen nu zo interessant maakt, is dat tijdens een van de bezoeken aan dit plekje een individu van de mierenpissebed *Platyarthrus hoffmannseggi* Brandt, 1833 in een nest van de oprolmier werd aangetroffen. Voor zover wij kunnen nagaan is dit de allereerste keer dat deze symbiontische combinatie van deze twee soorten is aangetroffen.

De mierenpissebed is een witte, blinde, afgeplatte pissebed die met een lengte van 6 mm tot de groep van middelgrootte pissebedden behoort (afb. II.2, p. 4). Hij leeft uitsluitend in de nesten van mieren. Het aantal waarnemingen in verlate mierennesten is op een hand te tellen. De soort is in Nederland wijd verspreid (Berg *et al.* 2008). Het zwaartepunt van zijn verspreiding ligt in het westen van het land, waar hij veelvuldig voorkomt op rijke grond, vooral kleigrond. Zijn voorkeur voor kleigrond verklaard ook zijn veelvuldige aanwezigheid langs de grote rivieren en Zuid-Limburg.

Op zand- en veengrond lijkt deze pissebed te ontbreken. De mierenpissebed is in Nederland bekend uit de nesten van 25 mierensoorten (Berg 1995, Berg in voorbereiding).

Afb. II.2. De Mierenpissebed *Platyarthus hoffmannseggii*. (Foto Th. Heijerman, 2004)

Opvallend is dat met name in de nesten van mieren uit het genus *Lasius* (bij negen soorten) en *Myrmica* (bij drie soorten) de mierenpissebed veelvuldig wordt gezien. In mindere mate leeft hij ook in de nesten van *Formica*, waar hij bij vijf soorten is vastgesteld. Nooit eerder is hij waargenomen bij de oprolmier. Nesten van deze mier lijken eigenlijk ook weinig geschikt, omdat ze in de regel worden bevolkt door slechts zo'n 40-80 werksters (Seifert 2007). De mierenpissebed heeft vaak wat grotere nesten nodig, omdat de dieren leven van afval wat de mieren laten rondslingeren. Te kleine nesten leveren te weinig voedsel op voor een populatie mierenpissebed. Dit zou ook het geringe voorkomen in nesten van *Ponera coarctata* (Latreille, 1802), *Tetramorium caespitum* (L., 1758) en *Stenamma westwoodi* Westwood, 1839 kunnen verklaren. Een andere verklaring kan zijn dat de nesten van deze soorten vaker in zand liggen. Blijkbaar heeft de mierenpissebed veel kalk nodig om zijn skelet op te kunnen bouwen. De vondst van *Platyarthus hoffmannseggii* bij de oprolmier geeft aan dat ook bij andere mierensoorten met relatieve kleine nestjes de mierenpissebed niet hoeft te ontbreken. Wij hopen op dezelfde plek de mierenpissenbed ook bij de staafmier te kunnen aantonen, en wie vindt de eerste mierenpissebed bij *Tetramorium*? We houden ons aanbevolen voor waarnemingen!

Referenties

- Berg, M.P. Soesbergen, M., Tempelman, D. & Wijnhoven, H. 2008. Verspreidingsatlas Nederlandse landpissebedden, duizendpoten en miljoenpoten (Isopoda, Chilopoda, Diplopoda). European Invertebrate Survey - Nederland / Vrije Universiteit - Afdeling Dierecologie.
- Noordijk, J., Boer, P., Wijnhoven, H., Smits, J. & Raemakers, I. 2008. De staafmier *Ponera coarctata* in Nederland. *Entomologische Berichten* 68: 78-82.
- Seifert, B. 2007. *Die Ameisen Mittel- und Nordeuropas*. Lutra, Verlags- und Vertriebsgesellschaft.
- Noordijk, J., Boer, P. & Morssinkhof, R. 2006. Miereninventarisatie Universiteitsterrein 'De Born' in Wageningen 2006. *Forum Formicidarum* 7(1): 6-10.
- Loon, A.J. van 2004. Formicidae - mieren. In: M. Reemer, A.J. Van Loon & T.M.J. Peeters (red), *De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata)* [Nederlandse Fauna 6]. NNM, KNNV Uitgeverij, EIS-Nederland: 227-263.
- Berg, M. 1995. De Mierenpissebed: *Platyarthrus hoffmannseggi*, een mysterieuze gast in mierennesten. *Natura* 92: 62-65.